

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2017

СЕКЦІЯ 1

ІСТОРІЯ ТА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА, ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

ВИКОНАВЧІ ОРГАНИ ДЦ УНР В ЕМІГРАЦІЇ

Малій Б. А.

Студент I курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Власенко В. М.

к. і. н., доцент, доцент секції історії кафедри КПТДП ННІ права

Сумського державного університету

У складних зовнішньополітичних умовах розбудови сучасної України, коли у 2014-2017 рр. вона стикнулася з порушенням свого суверенітету з боку сусідньої держави, варто використати досвід державотворення попередніх поколінь українців. Серед них – діяльність Державного Центру Української Народної Республіки (ДЦ УНР) в еміграції (екзилі) між двома світовими війнами. Діяльність ДЦ УНР в еміграції засвідчила продовження боротьби українців за свою національну незалежну державу. Правовий статус ДЦ УНР зазнав трансформації від легального органу, визнаного на міжнародній арені, до становища громадського об'єднання великої частини української еміграції. ДЦ УНР в еміграції мав певну структуру та функції. Автор ставить собі за мету проаналізувати його виконавчі органи.

Інститут голови ДЦ УНР в еміграції.

Важливим елементом ДЦ УНР в еміграції був інститут Голови ДЦ УНР. Правовою основою його діяльності були закони «*Про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в УНР*» та «*Про Державну Народну Раду*» від 12 листопада 1920 р. У першому законі зазначалося, що влада в УНР здійснюється шляхом розмежування і координації державних функцій між Директорією, Радою Народних Міністрів (РНМ) і Державною Народною Радою (ДНР). Директорію УНР уособлював її Голова (стаття 1). З цього випливало, що головою держави є Голова Директорії. Він як державний орган має свою компетенцію, тобто коло визначених законодавством предметів відання і повноважень з метою забезпечення реалізації його функцій як глави держави.

Предмети відання Голови Директорії – питання внутрішньої і зовнішньої політики, представництво ДЦ УНР в еміграції перед іншими державами. Повноваження Голови Директорії – затверджувати: ухвалені ДНР закони, ухвалені РНМ призначення та звільнення, ухвалені ДНР угоди з іншими державами; видавати за пропозицією РНМ акти

амністії та помилування; представляти УНР перед іншими державами; призначати Голову РНМ та затверджувати членів РНМ (стаття 2). У випадку неможливості виконання своїх обов'язків Голови Директорії через хворобу, від'їзд або з інших причин його обов'язки тимчасово, за рішенням ДНР, покладаються на Голову ДНР. Але, оскільки ДНР ще не була скликана, то до її скликання тимчасово обов'язки Голови Директорії виконує колегія у складі трьох членів: Голови РНМ, Керуючого Найвищим судом УНР та Представника від усіх політичних партій України. Останнього обирали на спільному засіданні представників ЦК партій по одному від кожного. До складання колегії Голову Директорії заступав Голова РНМ (стаття 4). У законі не було визначено термін повноважень Голови Директорії [2].

Голова Директорії виконував наступні функції (основні напрямки діяльності, що зумовлені його місцем і роллю в системі органів ДЦ УНР в еміграції):

- *представницьку* (представляв УНР перед іншими державами);
- *нормотворчу* (затверджував закони, угоди з іншими державами, видавав акти амністії і помилування тощо). Голова Директорії міг самостійно видавати накази. Наприклад, наказ РНМ про призначення відкриття першої сесії Ради Республіки від 3 лютого 1921 р. [6, с. 27];

- *установчу* (брав участь у формуванні органів влади ДЦ УНР в еміграції, насамперед виконавчої влади, за поданням РНМ призначав або звільняв з посад членів Уряду УНР в еміграції, затверджував склад РНМ).

Отже, Голова Директорії як у міжнародних відносинах, так і в середині ДЦ УНР в еміграції свою діяльність спрямовував на виконання завдань, які ставив перед собою ДЦ УНР в еміграції.

Уряд УНР в еміграції.

Уряд УНР вийшов на еміграцію у листопаді 1920 р. Країни, які визнавали Директорію УНР, не припиняли з ним офіційних відносин. А отже можна вважати, що до квітня 1921 р. він визнавався на міжнародній арені еміграційним урядом. І лише після підписання у березні 1921 р. між Польщею та радянськими Росією й Україною Ризького договору Уряд УНР починає втрачати правовий статус уряду в екзилі.

У подальшому міжнародна ситуація для Уряду УНР в еміграції складалася несприятливо. Чимало держав намагалося налагодити відносини з більшовицькою Росією, яка виступала проти відновлення незалежної України. Після визнання міжнародною спільнотою УСРР і СРСР Уряд УНР в еміграції взагалі втратив офіційне визнання цих держав і діяв тепер як громадська організація частини української еміграції. Зі зміною міжнародного статусу Уряду УНР змінювалися його цілі і завдання. У перші роки

еміграції найважливішою ціллю Уряду УНР було повернення в Україну. А коли після невдалого II Зимового походу Армії УНР в листопаді 1921 р. стало зрозуміло, що повернення на Батьківщину відкладається на невизначений термін, то головною метою Уряду УНР в еміграції стала допомога частині українців у боротьбі за незалежність.

У 1923-1924 рр. серед лідерів ДЦ УНР в еміграції відбулася дискусія щодо організаційної структури визвольного центру на чужині. Перемогла ідея екзильного уряду, але його склад суттєво скоротився. На чолі Міністерства закордонних справ перебували Андрій Ніковський (1920-1922), Ян Токаржевський-Карашевич (1922-1924), Андрій Ливицький (1924-1926), Олександр Шультгін (1926-1936, 1939-1940), В'ячеслав Прокопович (1936-1939). Військовим міністром був Володимир Сальський (1924-1940), державним контролером – Іван Кабачків, міністром внутрішніх справ – Олександр Лотоцький (з 1926 р.), Андрій Яковлів, інформації – Роман Смаль-Стоцький [3, с. 20]. Місцем перебування Уряду УНР були спочатку польські міста Тарнов і Ченстохова, а з 1923 р. – одночасно Варшава, Париж і Прага.

Перебуваючи в еміграції, Уряд УНР швидко втратив колишні джерела фінансування. Новими джерелами грошових надходжень стали, по-перше, система самооподаткування, тобто сплати емігрантами національного податку. Реалізація такої системи серед української еміграції в Румунії докладно описана в науковій літературі [1]. По-друге, Польща, на території якої перебував Уряд УНР в еміграції, надавав матеріальну допомогу. Активізація співпраці розпочалася 4 серпня 1926 р. після звернення Голови Директорії й Уряду УНР до маршала Ю. Пілсудського з меморандумом, в якому пропонувалося відновити українсько-польський альянс. З того часу і до початку Другої світової війни співпраця здійснювалася у галузі дипломатії, розвідки та контррозвідки [4]. Польська сторона фінансово підтримувала Уряд УНР в еміграції, окремі його відомства, військові організації емігрантів, універівську періодику тощо. Так, у 1935 р. із щомісячного загального бюджету на універівську еміграцію у 23 тис. злотих на утримання Президента (Голови ДЦ УНР) виділялося 2100 злотих, на відділення українців у Болгарії – 450 злотих, Румунії – 400, військові організації в Югославії – 340, Румунії – 240, видання журналів *«Гуртуймося»*, *«За державність»*, *«Манчжурський вісник»*, *«Ми»*, *«Тризуб»* і *«Табір»* – 4 689, Український науковий інститут у Варшаві – 475 злотих тощо [5, с. 52-53].

Отже, правове становище Уряду УНР в еміграції у міжвоєнний період змінилося від офіційного визнання іноземними державами, перебування на нелегальному становищі до перетворення на громадську організацію частини української еміграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Власенко В. М. Самооподаткування міжвоєнної української політичної еміграції у Румунії / В. М. Власенко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. – Вип.15. Острог, 2010. – С. 99-109.
2. Закон про тимчасове верховне управління та порядок законодавства в Українській Народній Республіці // Вісник державних законів для всіх земель Української Народної Республіки. 19 листопада 1920 р. 2-й випуск [Без нумерації]. URL: <http://constituanta.blogspot.com/2012/10/1920.html>
3. Лівницький М. А. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками / М. А. Лівницький. – Мюнхен-Філадельфія: Вид-во Укр. інформ. бюро, 1984. – 72 с.
4. Нариси з історії дипломатії України / За ред. В. А. Смоля. – К.: Альтернативи, 2001. – 460 с.
5. Сідак В. Спецслужба держави без території: люди, події, факти / В. Сідак, Т. Вронська. – К.: Темпора; Вид-во Нац. академії СБУ, 2003. – 240 с.
6. Український парламентаризм на еміграції. Державний Центр УНР: документи і матеріали. 1920-1992 / Упор. В. Яблонський. – К.: Вид-во ім. Олени Теліги, 2012. – 840 с.

ДО БІОГРАФІЇ ПРЕДСТАВНИКА УРЯДУ УНР В РУМУНІЇ ГНАТА ПОРОХІВСЬКОГО

Сапсай О. В.

Студентка IV курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Власенко В. М.

кандидат історичних наук, доцент, завідувач секції історії кафедри КПТІДП ННІ права

Сумського державного університету

Досвід державотворення попередніх поколінь українців є надзвичайно важливим надбанням сьогодення, оскільки внаслідок порушення цілісності державного суверенітету нашої країни з боку Російської Федерації у 2014-2017 рр., постала низка проблем, які можна вирішити лише спираючись на історичний досвід державотворення.

Важливим періодом українського державотворення була діяльність Державного Центру Української Народної Республіки (ДЦ УНР) в еміграції (екзилі) між двома світовими війнами. Складовою частиною ДЦ УНР в еміграції був Уряд УНР, який мав в багатьох країнах тогочасної Європи своїх представників.